

ורכב תאמינים

עלון שבועי מבית בני אמונים

פְּרִשֶׁת מִשְׁפָּטִים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

מִפָּה אֵינוֹ מִצְטָרֵף לְמַנֵּן

"וְכִי יִרְבּוּ אַנְשֵׁים וַהֲפֵה אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ בְּאָבֶן אוֹ בְּאֶרְבֶּה" (כ"א ח)

כתבו הפוסקים כי יש "חרם הקדמונים" שכל המכה אדם מישוראל, הרי הוא מנדה מעדת ישראל ואסור לצרפו למנין, ואין מתירים לו את נדויו אלא לאחר שהתחרט על מעשהו (ראה רמ"א חו"מ תכ א; סמ"ע שם ד; ערוך השלקו שם ב).

מעשה ב'חדושי הרי"ם' שהבחין באחד ממקורביו כשהוא מכה אברך צעיר, לאחר שהלה הציק לו מאד וימנע בעדו למלא את תפקידו. כאשר הגיעה שעת תפלת המנוחה בקש ה'חדושי הרי"ם' מאותו מקורב לכנס תשעה אנשים אל החדר כדי שיוכלו להתפלל יחדו במנין. אסף המקורב שמונה אנשים וכנסם אל החדר, בסוברו לכלל אף אותו עצמו בתוך התשעה שיצטרפו עם הרבי למנין.

הביט הרבי בנאספים ותמה: "היאך אוכל להתפלל, והלא רק שמונה אנשים מלבדי נמצאים כאן?", ובטרם הספיק אותו מקורב להגיב המשיך ואמר: "שמה סבור אתה כי אף אתה מצטרף, דבר זה אינו אפשרי שהלא הכיח היום איש יהודי!" מאיר עיני הגולה' אות תקמו

ה'שִׁכְּנוּ אִתֶּם בְּתוֹךְ טַמְאֹתֵם'

"כִּי תִרְאֶה חֲמוּר שִׁנְאָה רַבָּךְ תַּחַת מִשְׁאוֹ וַחֲדַלְתָּ מֵעִזֹּב לוֹ עִזָּב תַּעֲזֹב עִמוֹ" (כ"ג ה)

במסכת פסחים (ק"ג א) תמהה הגמרא כיצד יתכן: "חמור שנאף", הלא אסור מפרש הוא (מקרא י"ז): "לא תשנא את אחיך בלבבך"? ותרצה: הכתוב מדבר על יהודי בעל עברה שמצוה לשונאו, ולמרות זאת מצוה התורה שאם נראה את חמורו רובץ תחת משאו, עלינו להניח באותה שעה לשונא שיש בלבנו עליו ולסעי' לו בפריקה וטעינה (ראה תרגום יונתן).

רבי יהודה ליב רבינוביץ מראשי ישיבת 'כוכב מעיבק' - טיבין, מצא בפסוק זה עידוד ונחם לכל יהודי הנתון בצרה:

במדור רבה בפרשתנו (ו ט) מובא שהקדוש ברוך הוא מקים את כל תרי"ג המצוות, ובכללן בודאי מקים את מצות 'עזב תעזב עמו'. לפיכך, אף בשעה שחטאנו לפניו והתרחקנו מפניו, כאשר אנו נתונים בצרה בודאי לא ימנע מלעזור לנו.

פרס חמד'

כָּל אֱמוֹן אֶלְמִנָּה וִיתוּמָה לֹא תַעֲנוּן

"כָּל אֱמוֹנָה וִיתוּס לֹא תַעֲנוּן" (כ"ב ח)

במסכת ברכות (מ"א א) הזהירו חכמים על שלושה סוגי 'אמו' שאינן נאמרות כהלכה: 'אמו חטופה' - שאינה נהגית כנקודה המזיק או שחוסף לענותה קדם שסיים המברך את הברכה; 'אמו קטופה' - שקוטף ומבליע אחת מאותיותיה; 'אמו יתומה' - שעונה מבלי לשמוע את הברכה או שעונה לאחר זמן ולא מיד בסיום הברכה (ראה שרי"ע או"ח קכ"ד ח).

רבי אברהם נפתלי שייאר, אב"ד מוגנצא, פרט שלשלת סוגי אמונים אלו רמז דוד המלך בפסוק (תהלים נ"ט): "וְלִרְשָׁעִים אָמַר אֱלֹהִים מַה לָּךְ לִסְפֹּר חַקֶּיךָ, חֲקֵיךָ רַאשֵׁי תִבּוֹת: חֲטוּפָה, קְטוּפָה, יְתוּמָה".

הוסיף ואמר רבי אליעזר הורוביץ מטרניגראד כי קיזת אף 'אמו' המגדרת כ'אלמנה' - היא אמן הנענית בלא כונה. אמן זו מכנה 'אלמנה' לפי שהיא נאמרת מן השפה ולחוץ בנתוק מהנשמה. על כך רמז הכתוב שלפנינו: "כל אלמנה ויתום לא תענון" - הקפידו שלא לענות 'אמו' יתומה' ואמן אלמנה'.

יש להוסיף כי בכתב יד שנכתב באשכנז לפני כארבע מאות שנה וראה אור בקובץ 'פעמי יעקב' (קבץ ב' עמ' טו) הובא: "ויתום לא תענון" - סופי תבות אמן, רמז שלא לענות 'אמן יתומה'.

'תורי זקב' שה"ש ד' ח; 'נעם מגדים' [לר"א מטרניגראד]

שֶׁבַע בַּיּוֹם הַלְלִיתִךָ - הַכִּיצַד?

"וְעַבַּדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ" (כ"ג ח)

"וְעַבַּדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" - זו תפלה" (מכילתא דרשב"י).

אמר רבי אברהם בן שושן תלמיד הרא"ש: בכת התפלה זוכה האדם שמשמשים מספיקים לו את מזונותיו ברוח, ומספר הברכות שבתפלת שמונה עשרה רומז לסגולה זו; בכל אחת משלוש תפלות שמונה עשרה הנאמרות בכל יום יש י"ט ברכות, ויחדו יש ז' ברכות. מכאן שהקדוש ברוך הוא זן את האדם בכת התפלה. רמז לכך דרש ר' אבן איש חי מהפסוק שלפנינו: "ועבדתם את ה' אלקיכם" - בז"ן ברכות התפלה, ובכך תזכו ל: "וברך את לחמך

וְאֵת מִימֶיךָ.

הוסיף וכתב רבי אברהם בן שושן כי המתפלל בצבור יכול לצבור ז"ן ברכות בכל אחת מתפלות היום, וכיצד: כשהוא מתפלל בלחש, הרי בידי י"ט ברכות. בחזרת הש"ץ הוא צובר י"ט ברכות נוספות, כדון "שומע כעונה" (ספ"ה לח ב), וכאשר הוא עונה אחר הש"ץ 'אמן', נחשבת לו כל ברכה כברכה נוספת, כמאמר חכמים (ברכות נ"ג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך".

על פי דבריו באר רבי מנשה קלון מאונגוואר טעם לדברי חכמים (ברכות נ"ג ב): "גדול העונה אמן יותר מן המברך", המברך אין בידו אלא ברכה אחת, ואלו השומע את הברכה ועונה אמן יש בידו שתיים. בכך אף יסבר לשון הפסוק בתהלים (קמ"ט ס"ד): "שבע ביום הללתיך", שהנה לכאורה הלא יש רק שלוש תפלות ביום? אלא, כיון שבתפלות שחרית ומנחה יש 'חזרת הש"ץ', נחשבת כל אחת מהן כשלוש תפלות, ובתוספת תפלת ערבית שאין בה חזרת הש"ץ - נמצאות בידינו שבע תפלות ביום.

'אבודיהם' תקונו התפלות ועניניהן; 'בו איש חי' שו"ת 'מענה הלכות ה"א סי' טו

בְּרַכַּת הַמְּזוֹן מְסִיעַת לַעֲבוּדָה שְׂבִילָה

"וְעַבַּדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּבִרְךָ אֶת לַחֲמֶךָ וְאֶת מִימֶיךָ" (כ"ג ח)

דרש האדמו"ר רבי יוסף גרינוולד מפאפא:

מעשה בחסיד שקבל לפני רבו על כך שבלילה הוא אינו מרגיש התלהבות בעבודת ה' כפי שהוא מרגיש במשך היום. בתגובה שאל אותו רבו האם הוא מקפיד לסעד בכל לילה על הפת. וכשהשיב החסיד בשלילה, אמר לו: "במשך היום אנו מקיימים מצוות עשה דאורייתא שאינן נוהגות בלילה, כציצית ותפילין. מצוות אלו מלהיבות את לבנו לעבודת ה'. בלילה הן חסרות, אולם בידינו להשלימן באמצעות מצות ברכת המזון שאזכה לה רק מי שאוכל פת. אם תעשה כן, מבטח לך שאף בלילה יהיה לך גלהב לעבודת ה'".

יסוד זה נרמז בפסוק שלפנינו: "ועבדתם [בהתלהבות] את ה' אלקיכם" בזכות "וברך את לחמך" - ברכת המזון הנאמרת אחר אכילת פת.

'נתי יוסף'

ביום שני הבעל"ט ג' באדר יחול יומא דהלולא של ראב"ד ירושלים, רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים זצ"ל [האדר"ת]. בספרו 'נפש דוד' (אות כ"ג) תאר את הקפדתו הרבה על עניית אמן, ואלו דבריו:

"מאד מאד הייתי נזהר בעניית אמן עוד מילדותי, ואני אוהב ורץ בחבה יתרה למצוה זו, עד שכמעט כטבע הוא לי, שהרגלתי בכל יום לשמוע ברכות השחר מכמה אנשים. וממני ילמדו כל הרוואה אותי לעשות כן. לחשב עניית 'אמן' ו'אמן' היא שמה רבא, אשר בתחלה היו מזלזלים בהם, ולא החשיבו את המצוה הזאת לכלום... ובדרך קל פזה יוכל כל אחד לקנות לו עולם הבא, לקיים מצוות למאות בכל יום, בנקל ובלי לאות".

'הי רצון' הסמוך לברכת 'המעביר שנה' (ד)

להנצל מהשפעת החברה

לאחר שבקשנו על התורה והמצוות, ויחלק מהבקשה שלא נבוא לדי' חטא, זקוקים אנו לבקשה מיוחדת שנתהר בדרגה שאליה הגענו ושלא נדר מנה חלילה. על פן אנו מוסיפים ומבקשים: "והרחיקנו מאדם רע ומחבר רע". המצאות בחברה רעה בהכרח משפיעה על האדם לרעה, כפי שכתב רמב"ם (דעות ו א): "דרך בריתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעו וחבריו, ונהגה כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים ומימי כד' שלמד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כד' שלא ילמד ממעשיהם. הוא ששלמה אומר (משל י ג): 'הולך את חכמים יחכם ורעה כסילים רוע'." (סדר תפלת ישרים).

'אדם רע' ו'חבר רע'

לכאורה, בקשת "מאדם רע" כוללת בתוכה אף את בקשת "ומחבר רע", ומדוע אנו מפרטים: "מאדם רע ומחבר רע"?

יש שבארנו: "אדם רע" הוא אדם מושחת העשוי להזיק לנו בניזקי גוף. אדם כזה אף גורם נזק רב לרוחניותנו שכן בעקבות התנהגותו הנלווה אנו עלולים להכשל בעברות שבין אדם לחברו, כנקימה ונטירה. ואילו 'חבר רע' הוא אדם הנוהג כלפינו בהגינות ובניעמויות ומתחבר עמנו, אולם אנו עלולים להיות משפיעים מהתנהגותו הרעה דברים שבין אדם למקום (שיח יח'ק' שבסדר הג'רא"א: סדר תפלת ישרים).

האדם ר' רבי יחזקאל שרגא משינובו פירש: יש אדם שאינו "אדם רע" בעצם מהותו, אף החברות שלנו עמו יכולה להשפיע עלינו לרעה. על כן אנו מתפללים שבנצל אף מי שאינו "רע" בעצמו, אף כ'חבר' הוא "רע" בעבורנו (מקור: שרגא ד' תפלה עמ' נה).

עבודת ה' - 'בשני יצריך'

אף שבקשנו כבר: "ואל תשלט בנו יצר הרע", מוסיפים אנו ומבקשים: "וכן את יצרנו להשתעבד לך".

תחלה בקשנו: "ואל תשלט בנו יצר הרע" על היצר הרע הרוחני, הנשלח כד' להתגרות באדם ולהגדיל את נסיונו. עתה אנו מבקשים על היצר הרע הגשמי, טבע הגוף הפרוץ מחמור ומושך את האדם כל העת אחר תאוותיו. יצר זה נחוץ לאדם, שאלמלא הוא - לא היה האדם עוסק כלל בענינים שמיים הנחוצים לקיומו פאכילה, שתיה וכדומה. וכפי שאמרנו חכמים (בר' ט ז): "והנה טוב מאד" (בראשית א לא) זה יצר רעו וכי יצר הרע טוב מאד? אמתה? אלא שאלו

שונקה לקים את מצוות התורה בשלמות

עוד פרש רבי רפאל הכהן מהמורג את כפל הבקשות: "ואל תשלט בנו יצר הרע" - "וכן את יצרנו להשתעבד לך". הבקשה הראשונה מכנינת כלפי הסור מרע, הוא היצר הרע המסייתנו לרע, שניגא מה' ולא נתור אחריו, ועתה אנו מבקשים על מדרגה יותר גדולה - על העשה טוב, שנהיה מאלו שעובדים את ה' מאהבה, ומתוך כך אף יצרנו הרע יהפך לטוב וישתעבד לעבודת הבורא. כעין מה שאמרנו חכמים (ירושלמי ברכות ט ה): "אברהם אבינו עשה יצר הרע - טוב, דכתיב (תקמה ט ח): 'ומצאת את לבבו נאמן לפניך'." (מרפא לשון עמוד התשובה).

עוד פרש בעל ההפלאה: זכרו של היצר הרע, כי אף לאחר שבקשנו במאמציו להסית את האדם לעברה ולמונו מעשית מצוה, עדין הוא מנסה להסית את האדם בתוך המצוה לקימה 'שלא לשמה', כגון לשם כבוד או ממון. לכן, אף לאחר שבקשנו: "ואל תשלט בנו יצר הרע", ובענינו ביצר הטוב ובמעשים טובים, עדין אנו זקוקים לבקשת: "וכן את יצרנו להשתעבד לך", שלא יסיתנו היצר לקים את המצוות והמעשים הטובים שלא לשם שמים (פנינים יפות בראשית יד כב).

והרחיקנו מחברתם של אדם רע - הפוגע בזולתו ומחבר רע - מאיש חוטא המתחבר עמנו, שעלולים אנו ללמד ממעשיו ודבקנו ביצר הטוב - שמחשבותינו תהיינה דבוקות בה' ובמעשים טובים - ואף נקים בפעל את מצוות התורה, וכך את יצרנו להשתעבד לך - שקיים המצוות יהיה בשלמות לשם שמים.

כחה של תפלה תמימה

זה משמים כד' שדרך תצמח הישועה לבני...

אמרה ועשתה. לאחר שהגיעה האשה לביתה נקתה את הדרך בחרדת קדש מאבק הדרכים שדבק בו, הניחה אותו למראשותיו של בנה ובד בבד נשאה תפלה חרישית ואמרה: "רבון העולמים! אמנם אני יודעת קרא וכתב, אולם זאת יודעת אני שדרך זה שמצאתי ברחוב העיר - קדוש הוא; ובכן יהי רצון מלפניך ה' אלוקי מלך רחמן, רחם על ילדי ועל משפחתי ושלח רפואה שלמה לבני הקר. עשה שקולות הבכי יחדלו מביתי, ומעתה ואילך ישמעו בו אף קול ששון וקול שמחה!"

דקות ספורות נמשכה תפלתה התמימה של האם, וכשעברה את הדרך בשעת ערב מאחרת כשעיניה מוצפות דמעות, לא נתנה לב לעבדה כי תינוקה עצם את שמורות עיניו ונרדם בשלוחה. שעה קלה לאחר מכן שב בעלה מעבודתו, ושקט מזור ומפתיע קדם את פניו. הוא נגש בבחלת מה לחדר בנו, ולאחר שפצא אותו ישן שנת ישרים הודה לה' בלבבו ופרש לשנת ליל.

בבקר התעורר ושפסף את עיניו בבהלה. היה זה לילה ראשון מזה עין ועדנים, שבו הצליח לישן שעות מספר בראי. הוא פנה לזוגות שהיתה אף היא מפתעת כמותו, ושאל אותה: "מה יום מיומים, הכיצד התרחש הנס? האם עשית דבר מה מיוחד אתמול?"

"אכן", השיבה האשה וספרה לו בהתלהבות את מארעות יום האתמול; כיצד מצאה דף קדוש בדרפה לשוק, הניחה אותו כקמע תחת ראש הילד ונשאה תפלה לרפואתו. "כנראה הועילה התפלה", ספקה.

כאשר שמע זאת הבעל נגש מיד למטת בנו, וזה קבל את פניו בחייו רגוע ושובה לב. הוא חלץ את הדרך מתחת לפריית והתבונן בו בעיניו...

"אוי!" גפלטו לפתע צעקה מפיו, "מה עשית? הדרך שבדי הוא מפרשת כי תבא, וכאן הקריא הבעל מתוך הדף בקול רועד את הכתוב בו: 'יככה ה' בשגעו; ופחדת לילה ויומים; בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר...'"

"את הקללות הנוראות הללו הנחת למראשותיו של בנו? ומי יודע מה יעלה בגורלו", סים הבעל בעינים מבצלתו.

האשה לא נבהלה כלל והשיבה: "בעלי הקור, מנין יכלתי לדעת מה כתוב בדרך? כל ידיעותי הסתכמו בכך שזהו דף קדוש מהתורה. בקשתי מהקדוש ברוך הוא כי בזכות התורה הקדושה ובזכות השמות הקדושים הפתובים בדרך ישלח רפואה שלמה לבנו.

בסופו של דבר, ראית שהועילה תפלת...". סימה האשה בתמימות.

היה רבי יעקב מוצפי מסיים את ספורו ואומר לתלמידיו: "הנה כי כן, ראו מה גדול כחה של תפלה הנובעת מאמונה שלמה. תפלה שכזו יכולה להפך את מדת הדין למדת רחמים, ולהפך אף את הקללות הקשות ביותר לברכות מעלות ונשגבות."

היה רבי יעקב מוצפי זצ"ל, ראב"ד העדה הספרדית בירושלים, נודע באמונתו האיתנה בה'. מראשית ימיו ועד זקנה ושיבה שגור היו בפיו צמד המלים שהיו נר לרגליו: "העקר האמונה!"

מפעם לפעם, כשהיה רוצה לחזק אחרים במעלת האמונה, נוהג היה לספר מעשה מפלא שהיה לו עד. ספור נורא הוד על תפלה תמימה שנאמרה מתוך אמונה טהורה והובילה לישועה פלאית:

היה זה לאחר שבשמחה וששון ובשעה טובה ומצולחת נולד בו זכר למשפחה מנבדית של קהלת יהודי בגדד, שרבי יעקב נמנה על גדולי רבניו.

יפה עינים טובו מראה היה הילד, וכבר מהרגע הראשון שבה את לב הוריו וקרוביו. במלאת לו שמונה ימים נמול ונכנס בביתו של אברהם אבינו עליו השלום. כדרךם של תינוקות החל לבכות בשעת הבית, אלא שלא כדרךם של שאר תינוקות, הוא לא חדל לרנן מלבכות. מיום זה ואילך החלה מסכת יסורים נוראית לו ולהוריו. התינוק בכה ללא הרף; ביום ובלילה, לפני האכל ולאחריו, בשבת ובימות החל, בתוך הבית ומחוצה לו. קצורים של דברים - החיים במחצתו הפכו בעבור הוריו ובני משפחתו לסיס של ממש.

ואל תדמו בנפשכם כי מדבר היה בככי חריש... הילד בכה בצרחות מחרידות לב, ומלבד כמה שעות שנה רגועות, לא היה להוריו רגע של הפוגה.

מה לא נסו הללו לעשות לטובת ילדם הסובל; הם פנו לרופאים הנכרים ביותר באזור מגוריהם, פרופסורים ממיים ודואים שם שידע רב להם ברפואת ילדים, אולם אלו פכרו ודיקו בחסר אונים. הבדיקות היו תקינות לחלוטין, ולא זהו שום מחלה או מחוש שיגרמו לילד המסכן לבכות כל כך.

בצר להם נסו הוריו לפנות לעושי נפלאות למיניהם. הם הוציאו ממייט כספם על קמעויות שונים ומשנים ועל סגולות נדירות שאין בכח השכל להבין את דרך פעלתן, אולם ללא הועיל.

סדר היום בבית השתבש לגמרי, והם החלו לקוץ בחייהם. לא היה להם יום ולא לילה, לא זמן אכילה ולא זמן שתיה, לא זמן שחוק ולא זמן ערב... הכל התנהל כסיב התינוק שלא ידע לעשות כלום, כי אם לבכות ולצרח.

היה זה ביום ככל הימים. אמו של התינוק עשתה את דרכה לשוק, לאחר שזכתה לכמה שעות של חסד בזכות אמה שהספיקה להשיג עליה בהעדרה. והנה, בעוברה בסמטה המובילה לשוק, הפתעה לגלות על הרצפה שלפניה דף הכתוב בלשון הקדש ומשלה בבזיון על הארץ.

כמו נשים רבות ומכבודות באותה תקופה, גם אשה זאת לא ידעה קרא וכתב, אולם הצליחה להבחין לפי צורת הדרך כי הוא נתלש מתוך ספר קדוש. היא הרמה את הדרך וטמנה אותו בתיקה כד' לגונו לאחר שתשוב לביתה. אולם פתאום הבליחה במה מחשבה מפתיעה:

הן כבר גלאינו למצא תרופה לבנו האהוב. נסינו כל תרופה, קמע וסגולה אולם ללא הצלחה; מי יודע, אולי נשלח אלי דף קדוש